

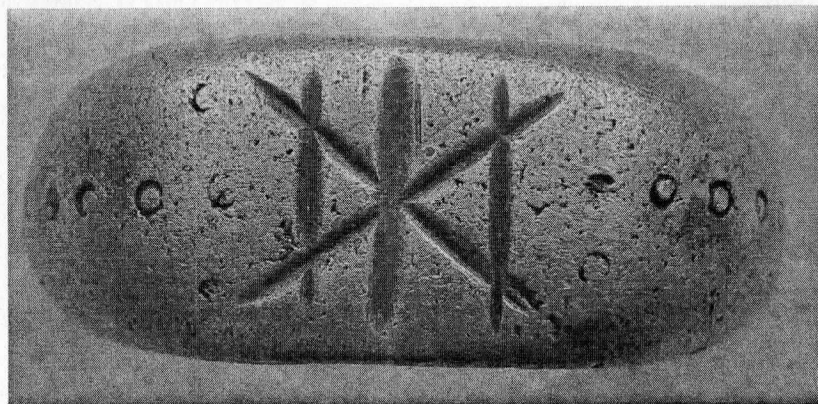
Білоцерківська міська централізована бібліотечна система

ХРОНОС

Зошит VI

**Матеріали засідання краєзнавчого клубу
16 травня 2017 р.**

Під загальною редакцією
Євгена Чернецького

Біла Церква
2017

УДК 908(477.41)

X 94

Шосте засідання краєзнавчого клубу "Хронос"
розпочалося 16 травня 2017 р. о 15:00
в актовому залі Центральної бібліотеки
та тривало до 17:00

ЗМІСТ

СПИСОК УЧАСНИКІВ ЗАСІДАННЯ.....	5
СТАТТІ.....	7
Чернецький Є. Срібний перстень II-III ст. з Середнього Поросся	8
Стародуб О. Діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва на теренах південної Київщини (1910-1919)13	
Борисов В., Борисова Т. Історія церкви с. Янівка Богуславського (Канівського) повіту Київської губернії (кінець XVIII – початок XX ст.)	23
Ярмола О. Організація та діяльність Білоцерківського окружного архіву в 1925 році.....	39
Ярмола О. До питання щодо окремих фактів біографії Дмитра Леонідовича Похилевича	47
Бурлака С. Система безпеки створена нацистами у Білій Церкві під час окупації в персоналіях	50
Бондар А. Роль молоді в економічному розвитку Білої Церкви в 1950-х роках.....	71
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	103

До питання щодо окремих фактів біографії

Дмитра Леонідовича Похилевича

Наукова та адміністративно-організаторська діяльність Д. Л. Похилевича (1897-1974) має важливе значення для розвитку української історичної науки⁵⁹. Тому процес формування його як науковця, який припадає на 1920-ті – початок 1930-х рр., привертає особливу увагу дослідників. Впродовж 1922-1927 рр. Дмитро Леонідович працював у Білій Церкві спочатку на посаді політкомісара, а згодом – керуючого сільськогосподарським технікумом. При цьому він займався і викладацькою діяльністю: читав лекції з історії класової боротьби і політекономії⁶⁰. Цей період життя Д. Л. Похилевича невіддільний від історії Білоцерківського сільськогосподарського технікуму і міста.

Окрім адміністративної та викладацької роботи в технікумі Д. Л. Похилевич брав активну участь і в білоцерківському міському самоврядуванні. Слід зауважити, що в перші роки радянської влади (перша половина 1920-х) Біла Церква була позбавлена органу

---

⁵⁹ Крикун М. *Сторінки життя Д. Л. Похилевича* // Центральна і Східна Європа в XV-XVIII століттях: питання соціально-економічної та політичної історії. До 100-річчя від дня народження професора Дмитра Похилевича / За редакцією Л. Зашкільняка і М. Крикуна. – Львів: Львівський університет ім. І. Франка, 1998. – С. 7-19; Його ж. *Науковий доробок Д. Л. Похилевича* // Центральна і Східна Європа в XV-XVIII століттях: питання соціально-економічної та політичної історії. До 100-річчя від дня народження професора Дмитра Похилевича / За редакцією Л. Зашкільняка і М. Крикуна. – Львів: Львівський університет ім. І. Франка, 1998. – С. 20-25; Його ж. *Бібліографія праць Д. Л. Похилевича* // Центральна і Східна Європа в XV-XVIII століттях: питання соціально-економічної та політичної історії. До 100-річчя від дня народження професора Дмитра Похилевича / За редакцією Л. Зашкільняка і М. Крикуна. – Львів, 1998. – С. 49-56; Його ж. *Похилевич Дмитро Леонідович* // Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – 2011. – С. 460-461.

⁶⁰ Ярмола О. *Життєвий шлях Дмитра Леонідовича Похилевича* // Хронос. Зошит IV. Матеріали засідання краєзнавчого клубу 17 листопада 2016 р. / Під загальною редакцією Євгена Чернецького. – Біла Церква, 2016. – С. 35-36.

самоврядування⁶¹. Лише у 1926 р. радянським урядом було дозволено сформувати міську раду. Про це білоцерківська газета “Радянська Нива” повідомляла: “Давно відчувалася потреба населення Б-Церкви в міському господарстві. 2 сесія ВУЦВК це питання вирішила і в квітні ц. р. було обрано міську раду”. Всього до міськради було обрано 103 осіб, з них 83 члени та 20 кандидатів⁶².

8 квітня 1926 р. у “Радянській Ниві” було надруковано невелике повідомлення під назвою “Вибори до першої міськради на Б-Церківщині розпочато”. В ній, зокрема, зазначалося: “Студенти та вчительство обирали до міськради разом. На вибори з’явилося 55% виборців. Але, не дивлячись на те, що відсоток присутніх виборців був не дуже великий, збори пройшли жваво. Кандидатів обговорювали дуже уважно. Обрано до міськради таких т.: Луковського, Похилевича, Недужу та Баранівського”⁶³.

20 травня 1926 р. в газетному повідомленні “про розподіл членів та кандидатів Білоцерківської Міської Ради по секціях” зазначалося, що Д. Л. Похилевич (в статті прізвище вказано з помилкою – Похилев Д. Л.) разом з трьома іншими представниками Білоцерківського технікуму увійшли до “культурно-соціальної секції”⁶⁴.

Вже перебуваючи у Білій Церкві Д. Л. Похилевич усвідомив себе не лише партійним керівником (політкомісаром), або ж адміністратором (керуючим технікумом), але й викладачем, науковцем, дослідником. Поступово у його життєвих пріоритетах історична наука зайняла центральне місце. У 1928 р. Дмитро

---

⁶¹ Білоцерківська міська дума була утворена у зв’язку з наданням Білій Церкві статусу міста відповідно до постанови російського Тимчасового уряду від 3 червня 1917 року. Ця перша міська дума проіснувала близько двох з половиною років (до початку 1919 року). З остаточним встановленням влади більшовиків на Білоцерківщині цей орган самоврядування припинив існування. Проте в першій половині 1920-х рр. нових виборів до органу білоцерківського міського самоврядування не проводили поки радянська влада не почала почувати себе впевненіше.

⁶² *Праця міської ради* // Радянська Нива. – 6 червня 1926 р. – № 55. – С. 2.

⁶³ *Вибори до першої міськради на Б-Церківщині розпочато* // Радянська Нива. – 8 квітня 1926 р. – № 39. – С. 2.

⁶⁴ *Міська Рада Б-Церкви. Розподіл членів та кандидатів Білоцерківської Міської Ради по секціях* // Радянська Нива. – 20 травня 1926 р. – № 50. – С. 2.

Леонідович вступив до аспірантури, де успішно навчався. В цей же час він працював на різних посадах у системі освіти спочатку в Києві, а з кінця 1930-го р. – у Харкові.

На початку 1930-х рр. Д. Л. Похилевич видав свої перші наукові публікації, підручники. Так, згідно з бібліографією, яка була укладена М. Крикуном⁶⁵, впродовж 1931-1933 рр. Дмитро Леонідович надрукував у журналі “Архів Радянської України” дві великі статті, присвячені військовій тематиці⁶⁶ і видав підручник⁶⁷. Наступна праця була надрукована аж у 1945 році⁶⁸.

Проте це не всі довоєнні публікації Д. Л. Похилевича. Так серед матеріалів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України в фонді Народного комісаріату освіти зберігається справа⁶⁹ із документом під назвою “Список вилученої літератури за 1932 рік”. У цьому списку під номером 15 зазначено: “Похілевич, Скратівський та інші. “Підручник з історії для 7-го року навчання”. Вид. Рад. школа, 1931 р. Дозвіл С/Л № 8230, тир. 20.000, ц ... політичні помилки - т. ч. 9/П-31, № 101/т (рецензії ані книжки нема)”⁷⁰.

Як у список вилученої літератури потрапив цей підручник, які в ньому були знайдені “політичні помилки” і куди він зник разом із рецензією не зовсім зрозуміло. Проте ця згадка підручника дозволяє розширити бібліографічний список довоєнних друкованих праць Д. Л. Похилевича.

---

⁶⁵ Див.: Крикун М. Г. *Бібліографія праць Д. Л. Похилевича...* – С. 49-56.

⁶⁶ *Чорноморська флотія 1917 р.* // Архів Радянської України: Історично-архівознавчий журнал. [Харків]: Партвидав “Пролетар”, 1932. – № 4-5. – С. 3-57; *Армія на Україні від Лютого до Жовтня* // Архів Радянської України: Історично-архівознавчий журнал. [Харків]: Партвидав ЦК КП(б)У, 1933. – № 7-8. – С. 9-85.

⁶⁷ *Підручник суспільствознавства. Історія. П'ятий рік навчання. Підручник в школах соціалізму* / Склад Д. Похилевич. [Друге видання]. – Харків; Одеса: Державне вид-во “Радянська школа”, 1931. – 96 с.

⁶⁸ *От Торунського статута к Уставе на волюки* // Ученые записки Ярославского пединститута. – Ярославль, 1945. – Вып. VII. – С. 3-18.

⁶⁹ “Листування з районними відділами НО, учбовими закладами, бібліотеками про вилучення устарілої, політично-шкідливої, ідеологічно-невитриманої, порнографічної літератури. Списки вилученої літератури за 1931 і 1932 року” (ЦДАВОВ України, ф. 166, оп. 9, спр. 1561).

⁷⁰ ЦДАВОВ України, ф. 166, оп. 9, спр. 1561, арк. 12.

Наукове видання

Хронос. Зошит VI
Матеріали засідання краєзнавчого клубу
16 травня 2017 р.

Під загальною редакцією
Євгена Чернецького

Коректор *Олена Бульда*
Комп'ютерний набір авторів
Макет *Є. Чернецького*

На обкладинці та титульній сторінці вміщено
фото персня II-III ст. з Середнього Поросся

Підписано до друку 24.07.2017 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура "Palatino Linotype". Друк офсетний.
Зам. № 794.

Друк ТОВ "Білоцерківдрук"
М. Біла Церква, бульвар Олександрійський, 22,
Тел. 045-63-5-16-18